

KANGASALA KAIKILLE

Kangasalan kunnan vammaispoliittinen ohjelma
2013-2020

Sisällysluettelo

1.JOHDANTO	2
2.Vammaisten oikeudenmukaisen elämän turvaaminen	3
3.Vammaisuus eri näkökulmista.....	4
4.Elinkaariajattelutapa.....	4
5.Vammaispoliittisen ohjelman päivitystyö	6
6. Vammaisneuvosto.....	6
7.Kangasalan vammaispolitiikan visio.....	7
8.Esteetön ympäristö, rakentaminen ja liikkuminen	8
8.1 Esteetön ympäristö, rakentaminen ja liikkuminen tavoitteet ja toimenpiteet ..9	
9.Varhaiskasvatus, koulutus, työ ja vapaa-aika.....	10
9.1 Varhaiskasvatus, koulutus, työ ja vapaa-aika tavoitteet ja toimenpiteet.....	12
10.Sosiaali- ja terveyspalvelut.....	12
10.1 Sosiaali- ja terveyspalvelut tavoitteet ja toimenpiteet.....	14
11. Tiedottaminen ja tiedonsaanti.....	15
11.1 Tiedottaminen ja tiedonsaanti tavoite ja toimenpiteet.....	15

Liite 1 Vammaispoliittisen ohjelman projektisuunnitelma

Liite 2 Ohjausryhmä ja työryhmät

Valtuusto 14.10.2013

Kansikuva; Päivätoimintakeskus Siniwilla Sami Saarinen ja Tuuli Pulma

1. JOHDANTO

Kangasalan kunnan vammaispoliittinen ohjelma ”Kangasala kaikille” vuosille 2013 – 2020 on jatkoa edelliselle ohjelmalle, joka oli laadittu vuonna 2005. Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on vahvistaa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja vammaisuuden huomioimista kaikilla hallinnonaloilla. Ohjelma edistää esteetöntä rakentamista, ympäristön rakentamista ja palveluja. Lisäksi ohjelman tarkoituksena on vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden tukeminen yksilöllisten palveluiden avulla.

Vammaisten henkilöiden oikeudenmukaista yhteiskunnallista asemaa ja perusoikeuksien- ja vapauksien kuulumista kaikille on tavoiteltava. Tavoite on pyrkiä yhteiskuntaan, jossa toteutuvat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, osallisuus ja syrjimättömyys.

Kokemusasiantuntijuutta kannattaa hyödyntää. Kokemusasiantuntijuuden kautta saadaan tietoa vammaisten henkilöiden kokemuksista arjen, esteettömyyden ja palveluiden toimivuudesta. Se lisää myönteisiä kokemuksia sekä käsityksiä vammaisten henkilöiden kyvyistä ja panoksesta yhteiskunnan kehittämisessä. Se on vahva keino torjua ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä jota liittyy vammaisuuteen.

Esteettömyys tulee usein esiin puhuttaessa vammaisista. Esteetön ympäristö on kaikille eduksi ja monelle täysin välttämätön. Esteettömyys on kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun.

Omaishoitajuuden tukemisella ja osaamisen kehittämisellä autetaan omaishoitajia selviytymään ja jaksamaan paremmin arjessa. Omaishoitajilla on suuri merkitys ja se korostuu nyky-yhteiskunnassa kun ihmisten asuvat yhä pidempään kotona avun ja tuen turvin.

Tässä vammaispoliittisessa ohjelmassa esitetään Kangasalan kunnan vammaispolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet. Asiat on nostettu esiin neljän tarkastelunäkökulman avulla ja tavoitteet sekä toimenpiteet on jaoteltu niiden alle. Kaikkea tavoiteltavaa ei ole ollut helppo jaotella kuuluvaksi määrätyle alueelle vaan useampi tavoite ja toimenpide voidaan katsoa kuuluvaksi usealle alueelle.

Kestävää vammaispolitiikkaa toteutetaan yhteistyössä ja vastuu on kaikilla yhteiskunnan toimijoilla.

2. Vammaisten oikeudenmukaisen elämän turvaaminen

Vammaispoliittinen ohjelma laaditaan vammaisten oikeudenmukaisen elämän turvaamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut Suomen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) "Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle" 2010 - 2015. Ohjelman taustalla on kaksi asiakirjaa; Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä Valtioneuvoston vammaispoliittinen selonteko vuodelta 2006.

Valtakunnallinen vammaispoliittinen ohjelma tuo esille toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa vammaisten yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Ohjelman päämääränä on yhteiskunta, joka sopii kaikilta osin myös vammaisille ihmisille. Vammaispoliittinen ohjelma myös tukee ja ohjaa alueellista vammaispolitiikkaa.

Suomen lainsäädännössä on annettu kunnalle laajempikin rooli kuin pelkästään vammaisten henkilöiden palvelujen turvaaminen. Siinä veloitetaan eri viranomaisia kehittämään vammaisten elinoloja, ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka aiheuttavat toimintarajoituksia vammaisille. Näkökulma on siis laajentunut vammaisista myös ympäröivään yhteiskuntaan ja sen asettamiin rajoituksiin.

Lähtökohdat

Vuonna 2006 Yhdistyneet Kansakunnat (YK) hyväksyi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Se täydentää muita YK:n ihmisoikeussopimuksia. Sopimus kieltää kaikenlaisen vammaisiin henkilöihin kohdistuvan syrjinnän ja tavoitteena on korostaa vammaisten henkilöiden subjektiivisia oikeuksia.

Suomen lainsäädäntö ohjaa kaikkia toimijoita valtakunnallisesta paikalliseen palveluun. Perustuslaki tukee vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta muiden kanssa ja kieltää syrjinnän. Yhdenvertaisuutta tuetaan myös yhdenvertaisuuslain avulla.

Yleislain mukaiset palvelut ovat ensisijaisia kaikille ja normaalisuuden periaatetta pidetään aina lähtökohtana. Yleislakien mukaisten palveluiden ja tukitoimien riittämättömyyden jälkeen turvaudutaan erityislakeihin.

Vammaispalvelulaki kuuluu erityislakeihin ja sen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Viime vuosina on tehty lakimuutoksia, joiden myötä on pyritty parantamaan myös vammaisten oikeuksia. Kotikuntalain keskeinen muutos vuonna 2011 oli lisätä vapautta kotikunnan valinnassa. laitoshoidossa, asumispalveluissa tai perhehoidossa asuville. Myös sosiaalihuoltolaki muuttui vuonna 2011, ja muutoksen myötä henkilö voi pyytää palvelutarpeen arviointia ja palveluiden järjestämistä myös muualla kuin kotikunnassa.

Perustuslain ohella asiakaslait (esimerkiksi laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ja laki potilaan asemasta ja oikeuksista) ovat tärkeitä, koska ne korostavat asiakaslähtöisyyttä ja -näkökulmaa sekä asiakkaan hyvää kohtelua.

Vammaisia koskevaa lainsäädäntöä on muun muassa erityishuollosta, kuntoutuksesta, perusoikeuksista, rakentamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollosta, syrjinnästä, työstä, vammaispalveluista, vammais- ja hoitotuesta, yhdenvertaisuudesta, autoilusta ja liikenteestä.

3. Vammaisuus eri näkökulmista

Vammaisuuden määrittelytavat ja vammaisten määrä vaihtelee yhteiskunnallisen tilanteen mukaan. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) 2006 hyväksymässä yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista vammaisuus määritellään seuraavasti:

”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.”

Suomen lainsäädännössä vammaispalvelulaki määrittää vammaisen henkilön seuraavalla tavalla:

”Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista ”.

Maailman terveysjärjestö WHO:n vuonna 2001 julkistama toimintakykyä ja vammaisuutta koskeva luokitus ICF (International Classification of Functioning Disability and Health) jäsentelee yksilön toimintakykyyn liittyviä tekijöitä ja ympäristötekijöitä aiempaa tarkemmin.

Sosiaalinen näkökulma muistuttaa, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. Sosiaalinen malli korostaa, että sopeutuminen on yhteiskunnan eikä vammaisten ongelma.

Kehitysvammaisuutta Suomen kehitysvammalaki määrittelee seuraavasti:

”Kehitysvammaiseksi henkilöksi katsotaan henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja.”

Kehitysvamma haittaa jokapäiväistä selviytymistä sitä vähemmän, mitä paremmin yhteiskunnassa huomioidaan ihmisten erilaiset tarpeet.

4. Elinkaariajattelutapa

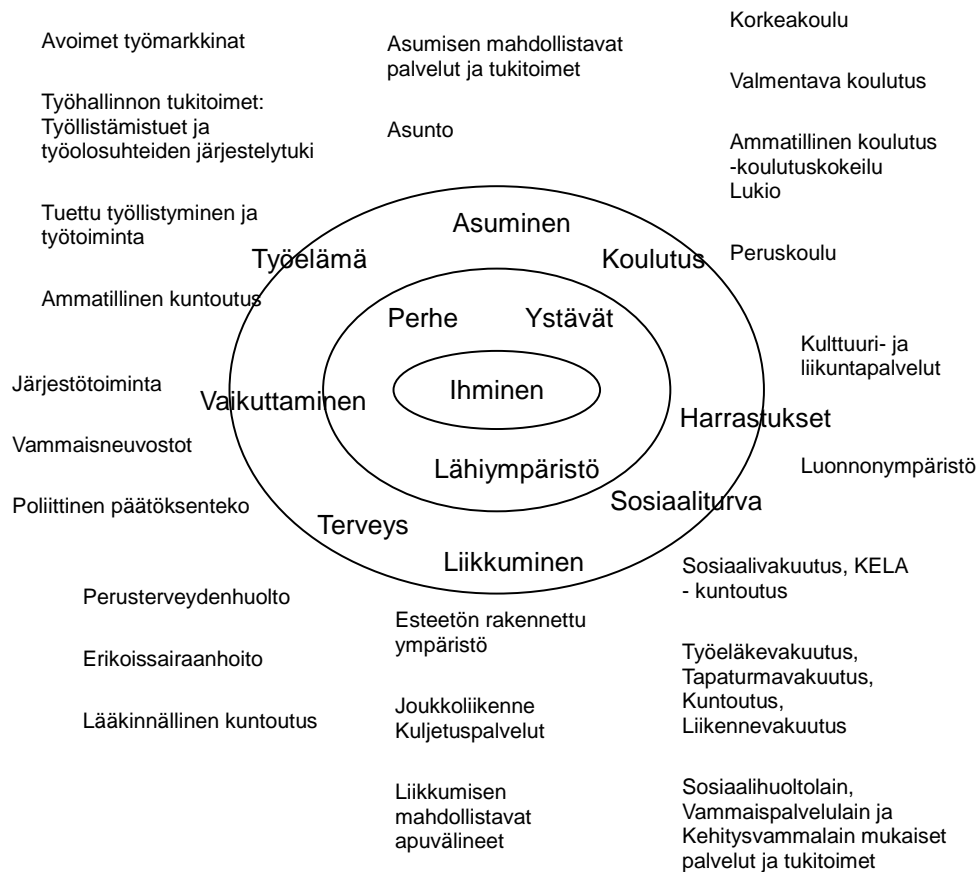
Vammaisuudesta puhuttaessa ja palveluita järjestettäessä on tärkeää ajatella elämää koko elinkaaren kattavasti, koska vammaiset voivat olla palveluiden piirissä mahdollisesti koko ikänsä.

Varhaisvuosina lapsi, sisarukset ja koko perhe tarvitsevat tukea ja tietoa. Nuoruudessa itsenäistymisen tarve nousee esiin ja sen mahdollistamiseen tarvitaan tukea ja ohjausta. Aikuistuminen ja aikuisuus lisää itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. Aikuistuminen on muuttoa pois lapsuudenkodista, ammatin ja työn hankkimista, perheen perustamista ja mahdollisesti lapsista huolehtimista. Ikääntyessä vuorostaan alkavat tapahtua normaalit fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiskognitiiviset muutokset. Kaikkiin näihin

elämänvaiheisiin tarvitaan juuri niihin kohdennettua tukea ja opastusta. (Malm, M. ym. 2004.)

Elinkaariasuminen on esteettömyyttä, muunneltavuutta ja joustavuutta asumisessa. Sama asunto ja ympäristö voivat palvella ihmistä eri elämänkaaren aikoina. Esteettömän talon merkitys korostuu, kun ympäristökin on huomioitu. Ympäristö mahdollistaa liikkumisen ja ulkoilun, jotka ovat tärkeitä ihmisen toimintakyvylle. Elinkaariasumisen näkökulmaa tukee myös yhteiskunnallinen suuntaus, jossa laitoshoidon vähennetään ja ihmiset asuvat kotona yhä pidempään avun ja tuen turvin.

Ihmisen elinkaaresta ja elinkaariasumisesta puhuttaessa täytyy myös muistaa ihmisen toimintaympäristö. Vammaisen henkilön elinpiiristä katsottuna vammaispolitiikan toimintaympäristöä voisi kuvata seuraavan taulukon mukaisesti

KUVIO: Vammaisen henkilön elämänpiiri (Kangasalan Kaikille 2005)

5. Vammaispoliittisen ohjelman päivittäminen

Kangasalan kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta päätti vuoden 2012 talousarvion käyttösuunnitelmassa aloittaa vammaispoliittisen ohjelman päivityksen vuoden 2013 alussa. Päivityksessä käytetään hyväksi ja noudatetaan valtakunnallista vammaispoliittista ohjelmaa (Vampo) 2010–2015 ”Vahva pohja osallisuudelle ja Yhdenvertaisuudelle”.

Kangasalan kunnan vammaispoliittisen ohjelman päivittämiselle on laadittu projektisuunnitelma (liite1). Valmistelua varten on nimetty ohjausryhmä sekä koottu työryhmät liitteen mukaisesti (liite2).

Kangasalan vammaisneuvosto osallistui vammaispoliittisen ohjelman valmisteluun nimeämällä useita edustajia kuhunkin työryhmään ja olemalla mukana työskentelyssä.

Käsittely ja seuranta

Vammaispoliittinen ohjelma esitetään sosiaali- ja terveyslautakunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle hyväksyttäväksi sekä valtuustolle hyväksyttäväksi.

Vammaispoliittisen ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden seurannasta vastaa vammaisneuvosto vuosittain, kunnanhallitus joka toinen vuosi ja valtuusto puolivälissä valtuustokautta sekä valtuustokauden lopussa.

6. Vammaisneuvosto

Vammaisneuvoston tehtävänä on

- ✦ Vaikuttaminen vammaisia koskevaan päätöksentekoon
- ✦ Rakentamiseen ja kuntasuunnitteluun vaikuttaminen (esteettömyys)
- ✦ Seurata erityisesti vammaispalvelujen, terveydenhuollon ja kuntoutumismahdollisuuksien kehitystä
- ✦ Yhteistyö viranomaisten ja järjestöjen kanssa
- ✦ Tiedottaminen ja toiminnan tunnetuksi tekeminen
- ✦ Tasa-arvon edistäminen, asenteisiin vaikuttaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Vammaisneuvoston valitsee kunnanhallitus valtuuston toimikautta vastaavaksi ajaksi. Vammaisneuvostoon valitaan seitsemän jäsentä. Kangasalan kunnan alueella toimivista vammaisjärjestöistä valitaan viisi jäsentä. Kangasalla toimiva vammaisjärjestöjen yhteistyöryhmä tekee esityksen henkilöistä ja heidän tulee tasapuolisesti edustaa kunnan alueella toimivia vammaisjärjestöjä. Kunnanhallitus nimeää puheenjohtajan vammaisjärjestöjen edustajista. Kangasalan kunnan sosiaali- ja terveysjohtajalla ja sosiaalijohtajalla on vammaisneuvostossa läsnäolo- ja puheoikeus. Vammaisneuvoston sihteerinä toimii kunnan vammaispalvelun sosiaalityöntekijä.

7. Kangasalan vammaispolitiikan visio

Vammaispolitiikan on toimittava tietoisesti muuttuvassa ajassa ja ympäristössä. Vammaispoliittisessa ohjelmassa määritellään hyvän kangasalalaisen vammaispolitiikan suunta. Vammaispoliittisen ohjelman lähtökohtana on näkemys tulevaisuudesta eli visio, joka määrittää millaista tulevaisuutta kohti vammaispolitiikkaa kehitetään.

Vammaispoliittisen ohjelman visio konkretisoituu edelleen tavoitteiksi ja niitä tukeviksi toimenpide-ehdotuksiksi, joita voidaan toteuttaa vuosittain.

KANGASALA KAIKILLE

- ▲ Kangasalalaiset ovat erilaisinakin yhdenvertaisia
- ▲ Vammaisuus otetaan huomioon kaikilla hallinnonaloilla ja käytännössä. Ympäristö, asunnot ja palvelut ovat esteettömiä.
- ▲ Vammaisten yhdenvertaisuutta turvaavat joustavat, riittävät ja yksilölliset palvelut ja tukitoimet.

8. Esteetön ympäristö, rakentaminen ja liikkuminen

Kangasalla esteettömästä ympäristöstä, rakentamisesta ja liikkumisesta vastaa tekninen keskus ja tilapalvelu.

Esteettömyys edistää ihmisoikeuksien toteutumista, vähentää syrjintää ja syrjäytymistä ja parantaa ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Esteettömyyden rinnalla tulee käyttää myös termiä saavutettavuus, kun puhutaan kattavasti kaikesta esteettömyyteen liittyvästä.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden YK:n yleissopimus määrittelee seuraavasti:

”Yhteisen toimintaympäristömme tulee olla sellainen, että jokainen voi osallistua toimintaan tasa-arvoisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Tällaista ympäristöä kutsutaan saavutettavaksi. Saavutettavuus syntyy, kun poistamme ympäristöstämme mahdollisimman monet liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteet.”

Esteettömyys rakennetussa ympäristössä

Esteettömyydestä sovitaan ja määrätään paljon rakentamismääräyksissä ja -ohjeissa. Erityistä huomiota voidaan kiinnittää rakennusten tarpeisiin, kun tehdään tiloja määrättyyn tarpeeseen tai yksityiseen käyttöön. Yleiskäsitteenä esteettömyys on kaikille yksi ja sama, ja sen tulee perustua sovittuihin kriteereihin.

Esteetön ympäristö palvelee kaikkien ihmisten tarpeita ja on ehdoton edellytys vammaisten ihmisten itsenäisen elämän ja yhdenvertaisuuden mahdollistajana. Usein vammaiset voivat käyttää vain osaa yhteiskunnan palveluista ja osallistua vain osaan toiminnoista juuri ympäristön esteellisyyden vuoksi. Tällaisia esteitä voivat olla esimerkiksi raskaat ovet, kapeat oviaukot, portaat, opasteiden puutteellisuus ja katujen reunakivetykset. Esteettömyys lisää turvallisuutta. Ympäristön turvallisuutta lisätään esimerkiksi valaistuksella ja värien ja kontrastien käytöllä seinissä ja lattioissa.

Esteettömyys ja liikkuminen

Liikkumisvapaus on säädetty perustuslaissa. Valinnan vapaus ja liikkumisen mahdollisuudet ovat vammaisilla henkilöillä usein rajalliset. Ympäristössä voi olla monenlaisia liikkumisen esteitä ja ongelmia. Myös mahdolliset tiedonsaannin ongelmat sekä tarpeellisen avun puuttuminen tai epätietoisuus sen saatavuudesta estävät usein itsenäisen ja turvallisen matkanteon.

Vuonna 2009 joukkoliikennelaki ja EU:n palvelusopimusasetus toi liikenteen palvelutason päätettäväksi alueellisesti. Eri väestöryhmien tarpeet tulee huomioida aiempaa velvoittavammin jo joukkoliikenteen palvelutasoa suunniteltaessa.

Rakentaminen

Maankäyttö- ja rakennuslain yleinen tavoite on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Rakennetusta esteettömyydestä on Invalidiliiton julkaisemassa esteettömyysoppaassa (2009) todettu; ”rakennuksen elinkaari on yleensä

paljon pidempi kuin ihmisen” ja “ yhdessä asunnossa asuu asunnon elinkaaren aikana useita ruokakuntia ja monia kymmeniä erilaisia ihmisiä. Ja kaikilla heillä on erilaisia tarpeita”

8.1 Esteetön ympäristö, rakentaminen ja liikkuminen tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteet

- ⤴ Esteetön, hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja turvallisuutta tukeva elinympäristö
- ⤴ Monipuolinen yhteisöllisyyttä tukeva asuinympäristö
- ⤴ Vammaisten tarpeita tukeva joukkoliikenne ja palvelubussitoiminta

Toimenpiteet

- ⤴ esteettömyyden huomiointi uudis- ja korjausrakentamisen suunnittelussa
- ⤴ rakentamisen hyvä laatu
- ⤴ palvelu- ja työtilojen sekä ympäristön esteettömyyden parantaminen
- ⤴ esteettömyyskartoitukset: laajalti sekä projektikohtaisesti
- ⤴ kadun ylitykset turvallisiksi ja esteettömiksi
- ⤴ vammaisneuvoston lausunnoille riittävästi aikaa
- ⤴ erilaisten asunnon hallintatyyppien ja asuinrakennustyyppien suunnittelu ja rakentaminen samoille alueille
- ⤴ lisää palvelubusseja tarpeen mukaan
- ⤴ lisää matalalattiabusseja
- ⤴ vammaisten tarpeiden huomioiminen joukkoliikenteen kehittämisessä
- ⤴ koulukuljetuksen ja muun kuljetuksen laadun varmistaminen

9. Varhaiskasvatus, koulutus, työ ja vapaa-aika

Varhaiskasvatus

“Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005)

Erityisvarhaiskasvatus Kangasalla -asiakirja on osa Kangasalan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa ”Pienestä linnusta uljas kotka oksalle ylimmälle” (2013). Asiakirja määrittelee muun muassa Kangasalan kunnan erityisvarhaiskasvatukseen liittyviä tuen järjestämisen tapoja.

Lapsen tarvitsemat tukitoimet järjestetään mahdollisimman pitkään siihen päivähoitopaikkaan, missä lapsi on hoidossa. Tukea tarjotaan kaikille varhaiskasvatuksen palveluja käyttäville kolmiportaisesti. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan päivähoitolain mukainen Varhaiskasvatussuunnitelma tehostettua tai erityistä tukea varten, E-VASU, yhdessä vanhempien, henkilöstön ja asiantuntijatahojen kanssa.

Päivähoitoryhmään järjestetään lisätukea, muun muassa varhaiskasvatuksen konsultoivan erityisopettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, ryhmävastustajan, henkilökohtaisen avustajan avulla tai ryhmäkokoa pienentämällä. Tukea tarvitseville lapsille suunnataan myös välineitä, oppimateriaalia sekä tarvittaessa kuljetuspalvelua.

Esioppilaan tarvitsemat tukitoimet järjestetään mahdollisuuksien mukaan siihen esiopetuspaikkaan, jossa lapsi on ja opetus järjestetään oppilaan edun mukaisesti. Tuen tarvetta arvioidaan yhdessä lapsen huoltajan/ laillisen edustajan, lapsen ja asiantuntijoiden kanssa. Esiopetuksessa laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten tai HOJKS (erityisen tuen suunnitelma).

Koulutus

Yhdenvertaisuuden toteutumisessa koulutuksessa ollaan pisimmällä perusopetuksessa. Lähtökohtana kouluttautumisessa tulisi olla koko ikäluokalle yhdenvertaisesti toteutettavat mahdollisuudet koulunkäyntiin, koulutukseen ja ammatin hankintaan. Vammaisten nuorten kohdalla yhdenvertainen pääsy etenkin peruskoulun jälkeiseen koulutukseen ei toteudu kaikilta osin ja vaikeimmin vammaisilla nuorilla on suurimpia vaikeuksia tässä asiassa. Painotus on edelleen ammatillisessa koulutuksessa, vaikka vammaisten nuorten opiskelu on lisääntyntkin lukioissa ja korkeakouluissa. Ammatillisilla erityisoppilaitoksilla on koulutusvastuu vaikeimmin vammaisten nuorten koulutuksessa.

Koulutusmahdollisuudet tulisi turvata eri elämänvaiheissa, koska kouluttautumisella on suuri merkitys ihmisen omatoimisuuden ja yhteiskunnallisen osallisuuden laajenemisessa. Lähikouluperiaatteen mukainen mahdollisuus kaikkeen koulunkäyntiin tarkoittaa esteettömyyttä ja saavutettavuutta oppimisympäristöissä.

Perusopetuslaissa on kolmiportainen oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelmä. Erityisen tuen antamisesta tehdään päätös laaditun pedagogisen selvityksen perusteella. Kaikille erityislapsille laaditaan yhteistyössä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS.

Kangasalan kunnassa peruskoulun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluva oppilas opiskelee ensisijaisesti sellaisessa omassa lähikoulussaan, jossa voidaan järjestää oppilaalle riittävä tuki. Erityismuotoista opetusta Kangasalla on Vatialan (vammaiset lapset), Liuksialan (tunne-elämältään häiriintyneet), Kirkkoharjun, Pikkolan, Pitkäjärven ja Sariolan kouluissa.

Työ

Valtakunnallinen vammaispoliittinen ohjelma toteaa:

“ Palkallinen työnteko on osallisuuden ja taloudellisen itsenäisyyden kivijalka. Työ tarjoaa kaikille ihmisille mahdollisuuden rakentaa omaa hyvinvointia, torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä. Siksi työhön osallistumisen mahdollisuudet tulee turvata kaikille.”

Toimeentulon hankkiminen on jokaisen oikeus ja oikeus työhön on perusoikeus. Riippumatta taloudellisista suhdanteista on vammaisten henkilöiden työllistyminen vaikeampaa kuin muiden kansalaisten. Työllistyminen avoimille työmarkkinoille suoraan tai työvoimapolitiisin toimenpitein ei ole edennyt toivotulla tavalla valtakunnallisesti. Tavoitteena on kuitenkin vammaisten henkilöiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille palkkasuhteiseen työhön.

Vammaisuus ei saa olla työllistymisen este. Työllistymisen esteitä tulee poistaa ja lieventää. Erityisesti nuoret tarvitsevat tukea työelämään kiinni pääsemiseksi. Myös rekrytointia tulee kehittää innovatiivisempaan ja ennakkoluulottomampaan suuntaan.

Kangasalla työllisyyspalvelujen tarkoituksena on luoda edellytykset juuri muun muassa vajaakuntoisten työllistymiselle ja työelämälle pysymiselle.

Vapaa-aika

Vammaisen ihmiset osallistuvat kulttuuritoimintaan ja muuhun vapaa-ajan toimintaan palvelujen käyttäjinä niin kuin muutkin. He voivat olla myös näiden alojen ammattihenkilöinä. Esteitä osallisuudelle muodostavat muun muassa ympäristön esteellisyys, kommunikaatiokeinojen epävarma saatavuus ja avustajatoiminnan puuttuminen.

Monipuoliset kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut vahvistavat kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Kangasalla toimii useita kulttuuria tuottavia yhteisöjä, yhdistyksiä ja ryhmiä (Kangasalan kulttuuriohjelma 2009–2013). Kangasalla on myös tarjolla erityisryhmille suunnattuja harrastuksia muun muassa Valkeakoski-opiston ja Kangasalan kunnan liikuntapalveluiden kautta, esimerkiksi kuntojumppa- ja vesivoimisteluryhmät.

9.1 Varhaiskasvatus, koulutus, työ ja vapaa-aika tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteet

- ⤴ Varhaiskasvatus ja koulutus yksilöllisten tarpeiden ja edellytysten mukaisesti
- ⤴ Vammaisten kohtelu tasavertaisena ihmisenä
- ⤴ Mahdollisuus ja valmius tehdä työtä
- ⤴ Kulttuuri-, liikunta- ja muiden palveluiden yhteistyön lisääminen

Toimenpiteet

- ⤴ tuki pääsääntöisesti omaan, jo olemassa olevaan hoitopaikkaan
- ⤴ tarvittavien apuvälineiden hankinta ja luovuttaminen
- ⤴ tukiverkostojen yhteistyön parantaminen nivelvaiheissa
- ⤴ asenne- ja suvaitsevaisuuskasvatus kouluissa ja varhaiskasvatuksessa
- ⤴ tarvittavat avustajapalvelut
- ⤴ kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen
- ⤴ moniammatillinen eri hallinnonalojen sektorirajat ylittävä yhteistyö
- ⤴ työpaikkojen valmennus, ohjaus ja tuki vastaanottamaan myös vammaisia työntekijöitä, aiheina mm: esteettömyys, mahdolliset tukitoimet, töiden räätälöiminen ja kohdennettu koulutus
- ⤴ tapahtumien järjestäminen ja toteuttaminen sivistyskeskuksen ja vammaisjärjestöjen yhteistyönä

10. Sosiaali- ja terveystyöpalvelut

Terveystyö- ja kuntoutuspalvelut

Perusterveydenhuolto on ensisijainen terveystyöpalvelu kaikille ihmisille ja kaikilla kansalaisilla on oikeus terveydenhuollon palveluihin, asianmukaiseen hoitoon ja terveydentilan seurantaan.

Kuntoutus vahvistaa vammaisen ihmisten omatoimisuutta kaikkina ikäkausina. Kuntoutuspolku muodostuu monen eri tahon etuuksista ja palveluista.

Uusi terveydenhuoltolaki tuli voimaan 1.5.2011. Kansalaisten valinnanvapaus lisääntyi lakiuudistuksen myötä. Laissa määritellään lääkinällinen kuntoutus ja kunnan järjestämisvelvollisuus. Terveystyökeskukset ja sairaalat järjestävät lääkinällistä kuntoutusta osana sairaanhoitoa.

Kela järjestää työ- ja toimintakyvyn turvaamiseksi tai parantamiseksi alle 65-vuotiaille vaikeavammaisille henkilöille lääkinällistä kuntoutusta ja korvaa kuntoutuksesta aiheutuneita kustannuksia. Kuntoutuksen järjestämisen edellytyksenä on, että henkilön itsenäistä selviytymistä arkiympäristössä voidaan tukea lääkinällisen kuntoutuksen toimenpiteillä.

Apuvälinepalvelu on osa hoitoa ja kuntoutusta, jonka tulee hoito- ja kuntoutussuunnitelman mukaisesti nivoutua osaksi saumatonta palveluketjua. Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineen luovutuksen edellytyksenä on lääketieteellisin perustein todettu sairaus, vamma tai kehitysviivästymä, joka heikentää apuvälineen tarvitsijan toimintakykyä ja vaikeuttaa hänen itsenäistä selviytymistään.

Sosiaalipalvelut

Päätöksiä tehdään aina yksilölliset tarpeet ja henkilön elämäntilanne huomioiden.

Vammaispalvelut edistävät vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Palvelut ja tukitoimet järjestetään siten, että ne tukevat vammaisten henkilöiden omatoimista suoriutumista.

Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat vammaispalvelut taloudellisine tukitoimenpiteineen on tarkoitettu vain vaikeavammaisille. Nämä vammaispalvelulain määrittämät palvelut ovat

- ▲ kuljetuspalvelu
- ▲ palveluasuminen
- ▲ asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet
- ▲ henkilökohtainen apu
- ▲ päivätoiminta

Määrärahojen puitteissa järjestettävät kaikille vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet ovat

- ▲ sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus
- ▲ päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat välineet
- ▲ tuki ylimääräisiin vaatekustannuksiin
- ▲ tuki ylimääräisiin erityisravintokustannuksiin

Kangasalan kunta järjestää kehitysvammahuollon palvelut yhteistoiminta-alueella. Kehitysvammahuollon palvelut muodostuvat sosiaalityöntekijän, kahden kuntoutusohjaajan, tuetun asumisen ohjaajan sekä asumis-, työ-, päivätoiminta- ja vaikeavammaisten päivätoimintayksiköiden palveluista.

Kangasalan yhteistoiminta-alueen kehitysvammaisten asumispalveluiden sekä työ- ja päivätoiminnan tarveselvitys tehtiin vuonna 2010.

Asumistarvekartoitus antaa suuntaviivat laitoshoidon purkamiselle ja siihen, miten edetään laitoshoidosta yksilöllisiin asumisratkaisuihin.

Kehitysvammahuollon palvelut laajenevat vuonna 2014 asumispalveluyksiköllä sekä päivätoimintayksiköllä.

Omaishoito

Omaishoitaja pitää huolta sairaasta, vammaisesta tai ikääntyvästä läheisestään. Laki omaishoidon tuesta koskee niin vammaisen lapsen vanhempia kuin iäkästä vanhempaansa hoitavaa henkilöä.

Omaishoitajatilanne voi syntyä vähitellen tai äkillisesti, esimerkiksi läheinen ei selviä enää yksin arjen toiminnoissa tai perheeseen syntyy vammaisen lapsi. Omaishoidon hoivan tarve perustuu omaisen tai läheisen terveydentilan tai toimintakyvyn heikentymiseen tai vammaisuuteen.

Omaishoidon tuki on läkisääteinen, mutta kunta järjestää omaishoidon tukea määrärahojensa puitteissa.

Omaishoitajuus on kokonaisuus, johon kuuluvat hoidettavalle annettavat

tarvittavat palvelut, omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio ja vapaa sekä omaishoitoa tukevat palvelut. Omaishoidosta tehdään toimeksiantosopimus ja hoito- ja palvelusuunnitelma.

10.1 Sosiaali- ja terveystalvet tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteet

- ⤴ Vammainen henkilö kykenee asumaan kotona mahdollisimman pitkään
- ⤴ Vammainen henkilö saa tarvitsemansa avun nopeasti ja tehokkaasti
- ⤴ Omaishoitajat selviytyvät ja jaksavat kotona tuen turvin
- ⤴ Perheet saavat tukea
- ⤴ Henkilöstön erityisosaamisen parantaminen

Toimenpiteet

- ⤴ tuetun asumisen ohjaajia eri vammaisryhmille
- ⤴ vammaisten hoitoprosessien laadinta/ laaditaan eri vammaisille omat hoitoprosessit
- ⤴ omaishoitajien osaamisen kehittäminen ja jaksamisen tukeminen
- ⤴ vertaistuki kohderyhmittäin
- ⤴ tilapäishoitojen järjestäminen omassa kunnassa
- ⤴ yhteistyön ja vammattietoisuuden lisääminen yhteistyötapaamisten avulla
- ⤴ vammaisten ja vammaisjärjestöjen kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen suunnittelussa ja kehittämisessä
- ⤴ osaamiskartoitukset henkilöstölle ja työparityöskentelyn mahdollistaminen
- ⤴ kuntoutusohjaaja terveystalvetuihin
- ⤴ suunnittelu- ja koulutusyhteistyö sairaanhoitopiiriin ja oppilaitosten kanssa

11. Tiedottaminen ja tiedonsaanti

Suuren esteen vammaisten henkilöiden täysivaltaiselle osallistumiselle yhteiskunnassa muodostavat heihin kohdistuvat asenteet. Tiedottaminen ja tiedon lisääminen vammaisasioista on tärkeää tästäkin syystä ja lisää suvaitsevaisuutta.

Tiedotuksella lisätään esteettömyyden, saavutettavuuden ja hyvän palvelun arvostusta. Tieto lisää ymmärrystä.

Myönteistä asennetta vammaisuutta kohtaan kehitetään myös lisäämällä luonnollisia kohtaamisia vammaisten ja vammattomien henkilöiden kesken. Tärkeää on vammaisten henkilöiden oman tiedon, kokemuksen ja ajatusten esille tuominen.

Omaa elinympäristöä koskevan tiedon saaminen ja mahdollisuus kommunikointiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen ovat perusedellytyksiä ihmisen täysivaltaiselle osallistumiselle, vaikuttamiselle ja elämänhallinnan kehittymiselle. Oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi on yksi ihmisen perusoikeuksista.

Esteettömyyden periaate kattaa myös tiedottamisen ja tiedonsaannin. Vammaisilla kuntalaisilla tulee olla muiden kuntalaisten kanssa yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tietoa. Kuntalaki edellyttää, että kunta tiedottaa asioistaan saavutettavalla tavalla. Vammaisten ihmisten näkökulmasta tämä tarkoittaa monimuotoista, eri vammaisryhmät huomioon ottavaa tiedottamista. Uudet tietotekniset ratkaisut mahdollistavat monien sellaisten vammaisryhmien tiedonsaannin, joille se aikaisemmin on ollut mahdotonta.

Hyvä tiedonsaanti vaikuttaa myös palveluiden käyttöön: palveluista ja tukitoimista tiedottaminen lisää vammaisen henkilön oikeusturvaa.

11.1 Tiedottaminen ja tiedonsaanti tavoite ja toimenpiteet

Tavoitteet

- ⤴ Tiedottaminen on tehokasta ja selkeää, ja saavuttaa hyvin kohderyhmänsä

Toimenpiteet

- ⤴ kannustetaan omaa aktiivisuutta tuoda asioita esiin
- ⤴ median hyödyntäminen monipuolisesti tiedon jakamisessa, erityisesti paikallisen median
- ⤴ palveluista tiedottaminen ymmärrettävästi ja selkokielellä myös erityisryhmille
- ⤴ tieto yhteyshenkilöistä ja eri vammaisryhmien toiminnasta kunnan nettisivuilla ja tiedotteissa helposti saatavilla

LÄHTEET

Forss, P. ja Vatula-Pimiä, M-L. 2007. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kangasalan kunnan Erityisvarhaiskasvatus Kangasalla. 2013.

Kangasalan kunnan kulttuuriohjelma, Innostuksessa on taikaa, vuosille 2009-2013.

Kangasalan kunnan Vammaispoliittinen ohjelma, Kangasala kaikille, 2005.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. ja Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Oikeusministeriö. Finlex. Edita Publishing Oy. <http://www.finlex.fi/fi/>.

Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas -mitä, miksi, miten. Invalidiliitto.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Helsinki; Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita. 2005. Omaishoidon tuki. Opas kuntien päättäjille. Helsinki: Yliopistopaino.

Stakes. 2004. ICF, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Ohjeita ja luokituksia.

Suomen YK liitto. 2012. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksia ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Somero: Sälekarin Kirjapaino Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. 2013. Sosiaaliportti. Vammaispalvelujen käsikirja. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/>

Osavaihe	Tavoite-/sisältökuvaus	Osallistajat/ kohderyhmä	Toteutusvastuu	Ajoitus
Vammaispoliittisen ohjelman päivityksestä päättäminen			Sosiaali- ja terveyslautakunta	30.11.2012
Ohjausryhmän nimeäminen			Sosiaali- ja terveyslautakunnan päätös	16.01.2013
Projektinvetäjä	Nimeäminen Sinikka Särkkä		Sosiaali- ja terveyslautakunta	16.01.2013
Projektisihteeri (osa-aikainen)	Nimeäminen Sanna Matihaldi		Sosiaalijohtaja	05.02.2013
Ohjausryhmän I kokous	Aikataulun ja suunnitelman hyväksyminen Työryhmien nimeäminen	Ohjaustyöryhmä*	Projektisihteeri Projektipäällikkö	13.03.2013
Työryhmien I kokoontuminen	Työryhmien tehtävä päivittää vammaispoliittisen ohjelman sisältö	Työryhmät I, II, III *	Työryhmät Projektisihteeri Projektipäällikkö	15.04.2013 16.04.2013 17.04.2013
Työryhmien II kokoontuminen	Vammaispoliittisen ohjelman päivitys jokaiselta työryhmältä	Työryhmät I, II, III*	Työryhmät Projektisihteeri Projektipäällikkö	06.05.2013 07.05.2013 08.05.2013
Loppuraportin kirjoitustyö			Projektisihteeri Projektipäällikkö	Helmi- toukokuu 2013

Vammaispoliittisen ohjelman projektisuunnitelma

Liite 1

Osavaihe	Tavoite-/sisältökuvaus	Osallistajat kohderyhmä	Toteutusvastuu	Ajoitus
Ohjausryhmän II kokous	Vammaispoliittisen ohjelman raporttiluonnoksen katsaus	Ohjausryhmä	Projektipäällikkö Projektisihteeri	22.05.2013
Raporttiluonnoksen esittely Kangasalan vammaisjärjestöjen yhteistyöryhmälle, vammaisneuvostolle ja sosiaali- ja terveyslautakunnalle			Projektisihteeri Ohjausryhmä	30.05.2013
Ohjausryhmän III kokous	Raportin hyväksyminen	Ohjausryhmä	Projektipäällikkö Projektisihteeri	06.12.2013
Vammaispoliittisen ohjelman hallinnollinen käsittely	Ohjelma esitetään sosiaali- ja terveyslautakunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle hyväksyttäväksi sekä valtuustolle hyväksyttäväksi		Projektipäällikkö Projektisihteeri	Elokuu 2013 Syksy 2013

* ohjausryhmä ja työryhmät liite 2

Ohjausryhmä

Raija Harju	Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja
Sari Jaakkola	Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä
Sinikka Särkkä	Sosiaalijohtaja
Jouko Heikkilä	Vammaisneuvoston puheenjohtaja
Isto Kaarne	Sosiaali- ja terveystoiminnan puheenjohtaja
Mauri Jussila	Sosiaali- ja terveystoiminnan varapuheenjohtaja
Sanna Matihaldi	Projektisihteeri

Työryhmä I Esteetön ympäristö, rakentaminen ja liikkuminen

Anita Santapukki	Tekninen keskus, yhdyskuntatekniikka
Susanna Virjo	Tekninen keskus, kaavoitus
Antti Kari	Tekninen keskus, rakennusvalvonta
Tuomas Kähkönen	Liiketoimintayksikkö Oksa, liikennesuunnittelija
Tapio Räfsten	Vammaisneuvosto
Tapani Lähteenmäki	Vammaisneuvosto
Jaana Virtanen-Laitinen	Tilapalvelu
Sinikka Särkkä	Sosiaalijohtaja
Sari Jaakkola	Vammaispalvelut
Jouni Kiviniemi	Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy

Työryhmä II Varhaiskasvatus, koulutus, työ ja vapaa-aika

Outi Munnukka	Vapaa-aikapalvelut
Satu-Marjo Alahautala	Valkeakoski-opisto
Isto Kaarne	Sosiaali- ja terveystoimintalautakunta
Sara Uskalinmäki	Kasvatus- ja opetuslautakunta
Sirkka Murtojärvi	Vammaisneuvosto
Kari Vainio	Vammaisneuvosto
Sirpa Siponen	Varhaiskasvatus
Sari Jaakkola	Vammaispalvelut
Terhi Sten	Työllisyyspalvelut
Natalia Kettunen	Lapsiperheiden sosiaalityö
Hannele Antikainen	Erityisopetus, Vatialan koulu
Maire Kauhanen	Liikenneturva
Taina Sahlander	Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Työryhmä III Sosiaali- ja terveystyö

Jaana Hakkari	Vammaisneuvosto
Eija Rantanen	Vammaisneuvosto
Anne-Mari Thomassen	Vammaisneuvosto
Isto Kaarne	Sosiaali- ja terveystyö
Marjukka Koivisto	Sosiaali- ja terveystyö, kuntoutus
Maija Mäkinen	Hyvinvointikoordinaattori, sosiaali- ja terveystyö
Ritva Ahteneva	Kehitysvammahuolto
Erja Tapio	Kehitysvammahuolto
Anitta Peltonen	Laitoshoitopalvelut, kotihoito
Marjo Niittynen	Aikuissosiaalityö
Vuokko Valkeasuo	Mielenterveystoimisto, nuorisopsykiatrisen työryhmä
Sinikka Särkkä	Sosiaalijohtaja